

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה

סעיף א

נטה למות, א אומרים לו: התודה, ואומרים לו: הרבה התודו ולא מתו, והרבה שלא התודו, מתו, ובשכר שאתה מתודה אתה חי, וכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. ואם אינו יכול להתודות בפיו, יתודה בלבו. (ואם אינו יודע להתודות, אומרים לו: אמור: מיתתי תהא כפרה על כל עונותי) (טור). וכל אלו הדברים אין אומרים לו בפני ע"ה, ולא בפני נשים, ולא בפני קטנים, שמא יבכו וישברו לכו.

סעיף ב

סדר ויודי שכיב מרע: מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שרפואתי ומיתתי בידך, יהי רצון מלפניך שתרפאני רפואה שלמה, ואם אמות תהא מיתתי כפרה על כל חטאים ועונות ופשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך, ותן חלקי בגן עדן, וזכני לעולם הבא הצפון לצדיקים. (ואם רוצה להאריך כוידוי יו"כ, הרשות בידו) (כל בו).

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלט

סעיף א

הגוסס, א הרי הוא (א) כחי לכל דבריו. ב אין קושרין לחייו, ג ואין סכין אותו, ואין מדיחין אותו, ואין פוקקין את נקביו, ד ואין שומטין הכר מתחתיו, ואין נותנין אותו על גבי חול, ולא על גבי חרסית ולא על גבי אדמה, ואין נותנין על כריסו לא קערה ולא מגריפה ולא צלוחית של מים ולא גרגיר של מלח, ואין משמיעין עליו עירות, ואין שוכרין חלילין ומקוננות, ואין מעמצין עיניו עד שתצא נפשו. ה וכל המעמץ עם יציאת הנפש, ה"ז שופך דמים. ואין קורעין ולא חולצין ולא מספידין עליו, ולא מכניסין עמו ארון לבית, עד שימות. ואין פותחין עליו בצדוק הדין, עד שתצא נפשו. הגה: ו וי"א דאין חוצבין לו (ב) קבר אע"פ שאינו עמו בבית, עד אחר שימות (ריב"ש סימן קי"ד). אסור לחצוב שום קבר להיות פתוח עד למחר שלא יקברו בו המת באותו היום, ויש סכנה בדבר (רבינו ירוחם בשם הר"י החסיד ז"ל). וכן אסור לגרום למת שימות מהרה, כגון מי שהוא גוסס זמן ארוך ולא יוכל להפרד, ז אסור להשמט הכר והכסת מתחתיו, מכח שאומרים שיש נוצות מקצת עופות שגורמים זה וכן לא יזיזנו ממקומו. וכן אסור לשום מפתחות ב"ה תחת ראשו, כדי שיפרד. אבל אם יש שם דבר שגורם עכוב יציאת הנפש, כגון שיש סמוך לאותו בית קול דופק כגון חוטב עצים או שיש מלח על לשונו ואלו מעכבים יציאת הנפש, מותר להסירו משם, דאין בזה מעשה כלל, אלא שמסיר המונע (הכל בהגהת אלפסי פרק אלו מגלחין).

סעיף ב

מי שאמרו לו: ראינו קרובך גוסס היום שלשה ימים, (ג) צריך להתאבל עליו. ח (דודאי כבר מת).

סעיף ג

אומרים צדוק הדין עם יציאת נשמה, וכשמגיע לדיין אמת, קורע האבל.

סעיף ד

כיון שנטה אדם למות, אין רשאים ליפרד ממנו, כדי שלא תצא נפשו והוא יחידי. (ומצוה לעמוד על האדם בשעת יציאת נשמה, שנאמר: ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו וגו') (תהילים מ"ט, יא) (הגהות אלפסי שם).

סעיף ה

ט מנהג (ד) לשפוך (ה) כל המים שאובים (ו) שבשכונת המת.

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה

סעיף א

מצוה לבקר חולים. הקרובים והחברים נכנסים מיד; והרחוקים, אחר ג' ימים. ואם קפץ עליו החולי, אלו ואלו נכנסים מיד. (טור בקיצור מס' ת"ה = תורת האדם = להרמב"ן).

סעיף ב

אפילו הגדול ילך לבקר הקטן, ואפילו כמה פעמים ביום, א ואפילו בן גילו. וכל המוסיף ה"ז משובח, ובלבד שלא יטריח לו. הגה: י"א דשונא יכול לילך לבקר חולה (מהרי"ל קצ"ז), ולא נראה לי, ב אלא לא יבקר חולה, ולא ינחם האבל שהוא שונאו, שלא יחשב ששמח לאידו, ואינו לו אלא צער, כן נראה לי (ש"ס פ' כ"ג).

סעיף ג

המבקר את החולה לא ישב ע"ג מטה ולא ע"ג כסא ולא ע"ג ספסל, אלא מתעטף ויושב לפניו, שהשכינה למעלה מראשותיו. הגה: ודוקא כשהחולה שוכב על הארץ, דהיושב גבוה ממנו, אבל כששוכב על המטה מותר לישב על כסא וספסל (ב"י בשם הר"ן, וכן נוהגין).

סעיף ד

אין מבקרין החולה בג' שעות ראשונות של יום, מפני שכל חולה מיקל עליו חליו בבקר, ולא יחוש לבקש עליו רחמים. ולא בג' שעות אחרונות של יום, שאז מכביד עליו חליו ויתייאש מלבקש עליו רחמים. (וכל שביקר ולא ביקש עליו רחמים, לא קיים המצוה) (ב"י בשם הרמב"ן).

סעיף ה

כשמבקש עליו רחמים, ג אם מבקש לפניו, יכול לבקש בכל לשון שירצה. ואם מבקש שלא בפניו, לא יבקש אלא בלשון הקדש.

סעיף ו

יכלול אותו ד בתוך חולי ישראל, שיאמר: המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל. ובשבת אומר: שבת היא מלזעוק, ה ורפואה קרובה לבא.

סעיף ז

אומרים לו שיתן דעתו על ענייניו, אם הלוח או הפקיד אצל אחרים, או אחרים הלוח או הפקידו אצלו, ואל יפחד מפני זה מהמות.

סעיף ח

אין מבקרין ו לא לחולי מעים ולא לחולי העין ז ולא לחולי הראש. וכן כל חולי דתקיף ליה עלמא וקשה ליה דיבורא אין מבקרין אותו בפניו, אלא נכנסין בבית החיצון ושואלין ודורשין בו אם צריכין לכבד ולרביץ לפניו, וכיוצא בו, ושומעין צערו ומבקשים עליו רחמים.

סעיף ט

ח מבקרין חולי עובדי כוכבים, מפני דרכי שלום.

סעיף י

ט (א) בחולי מעים אין האיש משמש את האשה, אבל האשה משמשת את האיש. הגה: י"א שמי שיש לו חולה בביתו, ילך אצל חכם שבעיר שיבקש עליו רחמים (נ"י פרק י"ג), י וכן נהגו (ב) לברך חולים בבהכ"נ, לקרא להם שם חדש, כי שנוי השם קורע גזר דינו. יא ניחום אבלים, קודם לביקור חולים (כל בו).